

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2022

DRAMATIESE KUNSTE

NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

120 punte

Hierdie nasienriglyne is voorberei vir gebruik deur eksaminatore en subeksaminatore, wat 'n standaardisasievergadering moet bywoon ten einde te verseker dat die riglyne konsekwent geïnterpreteer en toegepas word gedurende die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal nie enige gesprek of korrespondensie oor enige nasienriglyne voer nie. Daar word besef dat daar verskillende sienings oor sekere sake van beklemtoning of besonderhede in die riglyne kan wees. Daar word ook besef dat sonder die voordeel van die bywoning van 'n standaardisasievergadering, daar verskillende interpretasies van die toepassing van die nasienriglyne kan wees.

AFDELING A 20STE-EEUSE TEATERBEWEGINGS – ABSURDE TEATER**VRAAG 1 TONEELSTUKKE IN KONTEKS**

- *Waiting for Godot* deur Samuel Beckett OF
- *Rhinoceros* deur Eugene Ionesco OF
- *The Maids* deur Jean Genet

Let wel: Kandidate moet net EEN van die tekste kies en alle antwoorde vir hierdie vraag moet op hul gekose teks gegrond wees.

- 1.1 1.1.1 Kandidate kan enige van die foto's kies. Nasieners moet 'n punt per voordeel toeken. Wat hieronder volg is bloot 'n riglyn. Indien kandidate die ruimte met die stelontwerp van die toneelstuk wat hulle bestudeer het in verband bring, moet nasieners hiervoor krediet gee. Die punte wat die candidate gee moet voordele wees. Merk holisties – 2 gesubstansieerde voordele kan vol punte toegeken word.

Beeld A – Oopverhoogvoordele sluit 'n meer intieme ruimte in. Die akteurs en gehoor is naby mekaar en daarom is die verhouding sterker. Die feit dat dit 'n formele teaterruimte is, beteken dat tegniese aspekte vir beligting en klank beskikbaar behoort te wees.

Beeld B – Prosceniumboogverhoog se voordele sluit in: 'n diep verhoogruimte, uitstekende visierlyne, geleenthede vir gedetailleerde stel vanweë die vliegtoring en skuifskerm. Die skuifskermruimte is ook 'n voordeel vir verskyning op die verhoog en afgang van die verhoog. Die feit dat dit 'n formele teaterruimte is, beteken dat daar tegniese aspekte vir beligting en klank beskikbaar behoort te wees.

Beeld C – Opelugteater se voordele sluit in: baie ruimte om 'n groot gehoor te huisves. Natuurlike beligting is beskikbaar, maar ander beligting kan ingebring word. Die natuurlike omgewing kan as toneeldekor gebruik word. Kunstenaars kan van enige plek verskyn en afgaan en selfs deur die gehoor stap as hulle sou wou.

Beeld D – Gevonde ruimte se voordele sluit die feit in dat dit 'n informele omgewing is wat daarvolgens aangepas kan word – enige ruimte kan gebruik word solank dit nie te lawaaierig of te klein is nie. Gevonde ruimtes kan die middelpunt van werklik meesleurende ervarings word. Jy kan die hele omgewing beheer. Hierdie klaskamer bied 'n intieme ruimte, en die gehoor sal naby die aksie op die verhoog wees. Die feit dat dit 'n klaskamer is, kan selfs die gehoor beïnvloed om iets uit die toneelstuk te leer.

- 1.1.2 Let wel: die verdeling van punte wat aan die inhoud toegeken word, moet vloeibaar wees. Die toekenning dien bloot as 'n riglyn. Temas mag in die kandidate se antwoorde geïntegreer word.

Kandidaat identifiseer die relevante temas in die gekose toneelstuk akkuraat.	2 punte
Kandidaat motiveer hoe die gekose ruimte die temas wat genoem is, versterk.	2 punte

Temas:

Waiting For Godot: Wag, Die Verbygaan van Tyd/Sinloosheid van Tyd, Die Klem op Sterflikheid, Die Devaluasie van Taal/ Ineenstorting van Kommunikasie, Die Onsekerheid/ Absurditeit van Lewe

The Maids: Illusie as 'n Reaksie teen Gesag; Andersheid; Onderdrukking en Geweld; Fantasia, Rolspel en Identiteitsglip

Rhinoceros: Wil en Verantwoordelikheid, Logika en Absurditeit, Fascisme, Konformiteitskultuur, Filosofie en Moraliteit

- 1.2 1.2.1 **Nasieners moet antwoorde globaal beskou en enige geldige antwoord aanvaar. Een punt per geldige aspek.**

- Surrealisme beteken "super-realisme" of "groter as realisme".
- Dit het in die 1920's as 'n kunsbeweging in Frankryk begin, maar was ook 'n literêre en revolusionêre beweging.
- Dit druk die onderbewuste droomtoestand uit – insluitend hallusinasies.
- Surrealisme wou die kreatiewe potensiaal van die onbewuste bevry, byvoorbeeld deur die irrasionele naasmekaarstelling/ jukstaposisie van beelde.
- Dit het die praktyk ingesluit om fantastiese of teenstrydige beelde of effekte in kuns, letterkunde, film of teater te produseer deur middel van onnatuurlike of irrasionele jukstaposisies en kombinasies.

- 1.2.2 **Nasieners moet antwoorde globaal beskou en enige geldige antwoorde aanvaar. Een punt per geldige aspek.**

Plot – onlogies en simbolies

Karakter – onwaarskynlik en onlogies

Dialog – vloei van gedagtes sonder sensorskap, outomatiese skryf

Temas – persoonlike, sosiale en kulturele revolusie

Musiek-/ouditiwe elemente – skril klankeffekte, gebruik van stem om harmonieë en dissonansie te skep

Kykspel/visuele elemente – nuwe ruimtes, strak beligting, toneelskikking na die voorbeeld van Surrealistiese skilderye, van die dekor en kostuums deur Picasso ontwerp.

1.2.3 Let wel: die punteverdeling wat aan inhoud toegeken word, moet vloeibaar wees. Die toekenning dien bloot as 'n riglyn. As die kandidaat 'n keuse gee met 'n rede kan 2 punte toegeken word.

Kandidaat druk die karakters se nagmerrieagtige omgewing akkuraat uit.	2 punte
Kandidaat beskryf 'n geskikte stelontwerp in die gekose ruimte.	3 punte
Kandidaat verbind geslaagd die stelontwerpkeuse met die nagmerrieagtige omgewing wat beskryf word.	3 punte

Die karakters se nagmerrieagtige omgewing:

Waiting For Godot: Vladimir en Estragon bevind hulle in 'n dor, verlate gebied wat enige plek kan wees, maar een wat 'n gevoel van isolasie beklemtoon. Daar is nie 'n spesifieke tydperk nie. Die enigste element wat in die toneel teenwoordig moet wees, is die boom, aangesien direk daarna verwys word, maar vir ons word gesê dat dit 'n "plaaspad" is, dus kan die idee van 'n pad geskep word. Die omgewing moet vyandig/onvriendelik wees om die algehele atmosfeer van pessimisme/angs/voerspooksel wat die spel kenmerk, te beklemtoon.

The Maids: Hoewel dit voorkom dat Solange en Claire fisies vry is om uit te gaan, verlaat hulle nooit Madame se woonstel nie. Hoewel hulle in dieselfde luukse woonstel as hul eienares bly, is hul enigste domeine die smerige kombuis en hul dakkamer. Hul dakkamer is in die solder wat apart van die woonstel is. Madame se slaapkamer, wat op die verhoog voorgestel word, is luuks. Vir die diensmeisies is Madame se slaapkamer verbode terrein wat hulle veronderstel is om skoon en netjies te hou.

Rhinoceros: Die toneelstuk is in 'n provinsiale dorp in Frankryk geplaas – "Die toneel is 'n plein in 'n klein provinsiale dorpie." Mens kry die gevoel in die openingstoneel dat die mense oor die algemeen hoflik en ontspanne is. As hierdie mense wat 'n relatiewe stil, ordentlike lewe ly, vasgevang kan word in die golf van *renosterosterie*, dan kan enigiemand daarin vasgevang word. Die toneelskikking kan ook as simbolies en allegories beskou word. Mens kan na die toneelskikking van die toneelstuk as Frankryk op die randjie van besetting kyk.

1.2.4 Hanteer elke antwoord op sy eie persoonlike meriete. Hierdie vraag is kreatief en vereis persoonlike interpretasie en moet dienoooreenkomstig nagesien word. Wat volg is bloot 'n riglyn.

Kandidaat beskryf die openingsoomblik van die gekose toneelstuk akkuraat.	2 punte
Kandidaat verduidelik die toepaslike effek wat die beligting beoog om te bereik.	2 punte
Kandidaat motiveer gepaste beligtingskeuses met gebruik van korrekte beligtingsterminologie.	2 punte

1.3 1.3.1 Kandidate moet drie geldige punte noem oor EEN spesifieke karakter. 1 punt per geldige apekte. Antwoord moet met die gegewe aanhaling verbind word.

Waiting For Godot: Die karakters in ***Waiting for Godot*** en hul ligging verteenwoordig die mens wat ly aan Albert Camus se konsep van nostalgie. Die toneelskikking wat Beckett vir die karakters skep is eenvoudig en verlate en kan beskou word as mense se gesukkel om 'n bepaalde plek of bestaan vol betekenis en sin te vind. Die karakters is nog ver van hierdie ontdekking van betekenis en sin, daarom hou hulle aan om te wag te midde van niks.

The Maids:

Claire en Solange word as diensmeisies mishandel – die rolspel is nie oordrywing nie. Madame word uitgebeeld as luidrugtig en vermetel/vrypostig en heeltemal onbewus; sy het elegante goed, maar nie elegante maniere nie. Weens hierdie tipe houding behandel sy Claire en Solange met onverskilligheid en sonder om te dink. Madame haal haar woede en irritasie weens haar man wat in die tronk is uit op Claire en Solange. Vergeleke met haar is die diensmeisies niks nie. Hulle is die "Ander", aangesien hulle onderdane en ondergeskiktes is.

Rhinoceros:

Rhinoceros lê die beperkings van logika bloot en absurditeit heers as die dominerende krag in die heelal. Die balans tussen losstaande afstand en intieme verwarring skei die sogenaamde logiese karakters van Berenger. Hulle handhaaf hul logiese afstand totdat hulle met 'n werklike probleem gekonfronteer word, en hul logika inplof. Berenger erken absurditeit van die begin af – "die lewe is 'n droom", sê hy, wat sinspeel op die onverklaarbare ewekansigheid rondom hom – en dit stel hom in staat om die absurditeit van metamorfose beter te verstaan, alhoewel hy nooit by 'n logiese "oplossing" uitkom nie. Om die wêreld as absurd te herken, dink Ionesco is die eerste stap om 'n sinvolle lewe saam te flans.

- 1.3.2 **Nasieners moet antwoorde globaal beskou. Kandidate kan op een aspek meer as 'n ander een fokus, in welke geval 'n maksimum van 7 punte aan enige aspek toegeken word. Wat volg is bloot 'n riglyn.**

Kandidaat verduidelik opvoerstyle/-invloede akkuraat.	5 punte
Kandidaat verskaf gepaste fisieke keuses om die karakter se lyding te toon.	5 punte

Opvoerstyle/-invloede: Konsertsaal, Vaudeville, Hansworsery, Akrobatiek, Fisieke Teater, Ismes, Ritueel, Teater van Wreedheid.

AFDELING B SUID-AFRIKAANSE TEATER (1960–1994)**VRAAG 2 OPSTELVRAAG**

In hierdie vraag moet jy na EEN van die volgende toneelstukke verwys:

- *The Island* deur John Kani, Winston Ntshona en Athol Fugard OF
- *You Strike the Woman, You Strike the Rock* deur Vusisiswe Players OF
- *Woza Albert!* deur Percy Mtwa, Mbongeni Ngema en Barney Simon

Hierdie vraag vra hoe die sosio-politieke konteks tot die skepping van die toneelstukke gelei het. 'n Stewige begrip van die oogmerke van Protesteater word vereis, so ook 'n duidelike begrip van die skeppers se spesifieke oogmerke om die toneelstukke te skep. Kandidate moet die dramaturge se motiewe met die toneelstukke se temas integreer. Hulle moet ook karakters identifiseer wat weerstand verteenwoordig en die maniere waarop hierdie karakters hul omstandighede weerstaan, bespreek. Kandidate moet die aard van die akteur-gehoor-verhouding verduidelik en hoe die rol van die gehoor 'n deel uitmaak om teenstand teen ongeregtheid te bied.

Die opstel moet globaal op meriete nagesien word, maar kandidate moet aan al drie die kolpunte aandag gee. Die sosio-politieke konteks sal heel waarskynlik in die kandidate se besprekings geïntegreer wees.

DRAMATURGE SE OOGMERKE/TEMAS**ALGEMEEN:**

- Die toneelstukke beoog om 'n bewustheid van sosio-politieke probleme te skep.
- Hulle beklemtoon aktuele kwessies.
- Hulle voed gehore oor probleme in die samelewing op.
- Hulle beoog om een of ander vorm van sosiale hervorming te bewerkstellig.
- Die toneelstukke is bedoel om kragdadig te wees.
- Die dramaturge wou hê die gehoor moet emosioneel met die karakters verbind wees sodat hulle ontroer word deur wat hulle sien en verandering teweegbring.

Woza Albert!

- Om die ongeregthede van die apartheidsregering te beklemtoon en daarteen te protesteer. Om die ongelykheid in behandeling en lewens- en werktoestande van swart en wit mense te toon.
- Om die swakhede van die apartheidsregering bloot te lê. Om die konsep van die "Christelike" NP-regering uit te daag deur die vraag te vra, wat sou Morena (Jesus) doen/sê as hy terugkom SA toe? Wat sal die SA mense sê/doen as Morena terugkom SA toe?
- Temas sentreer om die misbruike van apartheid, die ongeregthede van die apartheidswette, die gebrek aan gelyke geleenthede, uitbuiting van werkers, die ontkenning van die vryheid van spraak en assosiasie, Christelikheid vanuit 'n Afrika-perspektief en hoop.

Uitbuiting van werkers

- Die toneelstuk verken hierdie tema deur die toneel in Albertstraat en ook die toneel by die Coronation Steenmakery. Die mans in Albertstraat moet baie moeite doen om permitte/lisensies te kry om werk te mag soek. As hulle gelukkig genoeg is om 'n lisensie te kry, is hulle uitgelewer aan die wit mans wat verbyry.

- Ons sien hoe die karakters van Percy en Mbongeni voor die mense in die karre buig en aanbied om enige tipe werk te doen (selfs om tamatietoebroodjies vir die wit kinders te maak).
- Deur die karakter van Zuluboy sien ons hoe van werkers verwag word om onredelike hoeveelhede te maak (10 000 stene 'n dag in die geval van Zuluboy).
- Werkers is sleg betaal en was desperaat vir 'n verhoging – Zuluboy smeek vir 'n verhoging en Baas Kom weier.
- Op die ou end wend Zuluboy hom tot intimidasietegnieke en doen sy Zuluboy-dans en -lied. Reëls soos "Kom bymekaar! Wittes is varke! Hulle noem ons nikswerd!" sou 'n baie sterk boodskap van protes oorgedra het.

Pasboekwette

- In Toneel Een van die toneelstuk sien ons hoe die polisie toegelaat word om enige swart persoon te stop en eis om hul pasboek te sien. Indien die pasboek nie op datum was nie, indien die persoon nie toestemming gehad het om in die gebied te wees nie of indien hulle nie hul pasboek by hul gehad het nie, sal hulle tronk toe gestuur word net soos Mbongeni in hierdie toneel.
- In die toneel in Albertstraat, gee Morena vir Percy en Mbongeni opdrag om hul pasboeke weg te gooi. Dit is in openlike opstand teen die wette en sal beslis 'n handeling van protes wees.

Swak onderwys

- Gedurende apartheid was die standaard van onderwys wat swart Suid-Afrikaners ontvang het, baie laag. Dit was 'n stelsel wat Bantoeonderwys genoem is en die oogmerk was om swart Suid-Afrikaners te verhoed om na professionele poste te streef.
- Nie almal kon onderwys bekostig nie. Dit kan gesien word deur die seuntjie wat 'n vleisverkoper is. Deur empatie wat vir die seuntjie gevoel word wat wens hy kon "Sub A" bywoon, sou die gehoor tot aksie gedwing word om die situasie reg te stel.
- Die gebrek aan onderwys is ook sigbaar in die toneel waar die barbier nie die regte naam vir 'n regsgraad ken nie. Hy verwys daarna as "LLLLB".

Skendings van menseregte

- In Toneel Twee wat in Modder B tronk afspeel, sien ons gevangenes wat van hul waardigheid gestroop word wanneer hulle fisies gevisenteer word. Hulle word gedwing om alle openinge aan die tronkbewaarder te wys. Dit is 'n kragdadige toneel wat die gehoor sou skok.
- Auntie Dudu wat in die asblikke kyk is nog 'n voorbeeld van menseregteskending. Sy het nie die reg op basiese voedsel nie. Sy grawe in stede in asblikke vir kos om vir haar familie te sorg. Dit maak die gehoor bewus daarvan dat baie mense in hierdie situasie is en dit is 'n vorm van protes.

The Island

- *The Island* betrek ons op baie vlakke terwyl dit ons terselfdertyd met die afgryslikhede van die verlede konfronteer.
- Dit beoog om menslike empatie tydens wreedheid te vier.
- Dit konfronteer ons met die eksistensiële krisis waar voor ons almal te staan kom en laat ons vryheid, noodlot en politieke waardes en oortuigings in oënskyn neem.
- Dit wil die ongeregtighede van apartheid beklemtoon, maar veral die aaklige behandeling van gevangenes op Robbeneiland.
- Dit plaas die brutaliteit en marteling wat gevangenes ervaar het, bloot omdat hulle opstaan vir daardie dinge wat hulle glo moreel regmatig is, onder die soeklig.

Rasseskeiding

- Apartheid is beoefen en rassese segregasie is in 1948 op die swart meerderheid deur die Afrikaner Nasionale Party opgelê. Dit het tot 1994 bestaan toe demokratiese verkiesings in Suid-Afrika gehou is.
- Toestande in die gesegregeerde swart gebiede was betreurenswaardig. Burgerlike infrastruktuur het skaars bestaan en toestande in skole en hospitale was droewig. Selfs gehore in teaters is geskei.
- Swart Suid-Afrikaners kon nooit hoop om grond in die slegs-wit-gebiede te koop nie selfs al het hulle die geld gehad.
- Alle denkbare dienste in die land is volgens raslyne verdeel.

Gehoorsaamheid en burgerlike ongehoorsaamheid

- Suid-Afrika is deur die wit minderheid regeer wat drakoniese wette gebruik het wat die lewe ondraaglik gemaak het. Individuele vryheid is in so 'n mate beperk dat die geringste oortreding mens vir jare in die tronk kon laat beland.
- In die toneelstuk word John in die tronk gegooi omdat hy aan 'n verbode organisasie behoort terwyl Winston lewenslank sit omdat hy sy pasboek voor die polisie verbrand het. Dit was 'n ernstige misdad, aangesien die owerhede segregasie afgedwing het en beheer oor swart burgers uitgeoefen het met die gebruik van die pasboek.

Vryheid

- In Suid-Afrika is alle vorms van vryheid gekompromitteer. Die swart meerderheid is deur die regerende wit minderheid tot onderhorigheid gedwing.
- Hulle het geen vryheid van beweging gehad nie, aangesien hulle in reservate gebly het wat uitsluitlik vir swart Suid-Afrikaners bedoel was.
- Hulle het hul eie skole, hospitale en winkels gehad. Die toestande in swart townships was haglik, aangesien daar geen sanitasie of ander stadsgeriewe was nie. Die swart bevolking is van hul burgerregte/stemregte ontnem, dus kon hulle nie hul heersers kies nie.
- Die omstandighede van swart mense word in Antigone se omstandigheid weerspieël. Sy mag nie vir haar broer 'n rituele begrafnis gee nie, aangesien Koning Creon dit so wou hê. Maar sy besluit om haar gewete te volg eerder as die bevele van die koning, hoewel sy weet die gevolge sal erg wees.

You Strike

- Die oogmerk van die toneelstuk is om die ontmagtiging van swart vroue gedurende apartheid te verwoord en om 'n platform te verskaf waar hul stories gesien en gehoor kan word.
- Deur die stryd waarvoor swart vroue te staan kom, te verwoord, wou die dramaturge die onderdrukte aanmoedig om op te staan teen die ongeregthede van die tyd.
- Die toneelstuk wil aandag gee aan die genderkwessies wat deur swart vroue ervaar word te midde van die stryd teen apartheid. Swart vroue is te dikwels opsygeskuif en hul probleme grootliks geïgnoreer. Die toneelstuk wou hul nood beklemtoon en hul stories vertel.
- Die dramaturge wou deur die toneelstuk die 30e herdenking van die vroue se optog na Pretoria vier en die krag van swart vroue vertoon. Hulle wou wys hoe vroue mag het en in staat was om weerstand te bied as hulle saamwerk.
- Temas sentreer om die ervarings van swart vroue en hul rol in die bevrydingstryd, families wat verdeel is as gevolg van permitwette, ontrou eggenote, die stryd om in apartheid Suid-Afrika te oorleef, die krag en deursettingsvermoë van vroue ondanks geweld.

Die effek van patriargie vir swart vroue

- Die karakters Mambhele en Mampompo word gedwing om seksuele innuendo en teistering te ly deur die toedoen van hul klante omdat die manlike klante gedink het hulle het die reg om vroue as seksuele objekte te behandel.
- Mambhele se man gebruik haar swaar verdienende geld om alkohol te koop en sy het geen mag om te verhoed dat hy dit doen nie.
- Die vroue word almal baie min betaal vir hul lang ure in die son onder moeilike omstandighede. Omdat hulle vrouens is, is die enigste werk wat hulle kan kry, die nederige werk wat hulle doen.
- Mampompo is 'n karakter wat die probleme waarvoor vroue te staan kom wat met mynwerkers getroud is, verteenwoordig en wat die middele moet vind om finansieel te oorleef terwyl vir die kinders gesorg word.
- 'n Oomblik wat die swaarkry aandui wat deur vroue ervaar word wie se mans verwerk, is wanneer Mampompo weer die storie vertel van hoe verleë sy was toe sy vir haar man by die werkers se hostel gaan kuier het en seks met hom moes gehad het met ander werkers in die omtrek.
- Hierdie oomblik beklemtoon die feit dat families tydens apartheid geskei is wat besoek ongereeld en ongemaklik gemaak het.
- Die dramaturge wil die swaarkry waarvoor die vroue te staan kom, blootlê en hierdie toneel beeld sulke swaarkry uit.
- In Toneel Agt hoor ons van die besprekings aangaande die instel van paswette vir vroue in 1956 en dit is skokkend om te hoor dat die rede hoekom die mans nie ten gunste hiervan was nie, nie was weens enige politieke protes nie, maar eerder dat hulle bekommerd was om hul beheer van hul vroue en dogters aan die regering af te staan. Hulle het gevoel dat hulle diegene was wat die vroue moet beheer.

Die uitbuiting van vroue in die werkplek

- Tonele Drie en Vyf stel die gehoor aan huiswerk bekend en hoe swart Suid-Afrikaanse vroue hul stilswye moes handhaaf om hul werk te behou en om geld huis toe te stuur na hul families wat in die tuislande agtergebly het.
- Hulle vrees om hul ontevredenheid uit te spreek sal net hulself en diegene wat op hul lone staatmaak benadeel. Hulle was bereid om in stilte vernedering te ly. Stilte het beteken dat hulle hul werk, passe en geld behou het.
- In Toneel Drie word die gehoor voorgestel aan die drie vroue wat hul huise verlaat en per bus na die stad reis. Mampompo moet van haar kinders afskeid neem sonder om te weet wanneer sy hulle weer sal sien. Sy moet haar kinders by haar ma los terwyl sy stad toe gaan om haar man te soek.
- In Toneel Vyf beledig Mampompo, wat die rol van die mevrou vertolk, vir Mambhele omdat sy laat by haar huis aangekom het, noem haar onbetroubaar en beskuldig haar daarvan dat sy altyd tyd afneem. Mambhele probeer verduidelik dat daar fout was met haar kind en dat sy haar na die kliniek moes neem. Die mevrou stel nie belang in die kind se gesondheid nie, net in hoe Mambhele se laatheid haar eie situasie beïnvloed.
- Mambhele is 'n huishulp wat moontlik sonder regshulp ontslaan kan word. Die toneel beeld die tradisionele verhouding tussen 'n wit Suid-Afrikaner en 'n huishulp uit.
- Mambhele word deur die mevrou afgedank sonder enige inagneming van haar gesin se welsyn of haar ekonomiese probleme. Haar afdanking beteken ook dat sy uit haar agterkamer gesit word. Sy is nie net werkloos nie, maar ook haweloos.

Die onbedwingbare gees van vroue

- Die toneelstuk fokus op drie sentrale karakters: Sdudla, Mambhele en Mampompo wat in 'n Kaapse township woon en werk en probeer om 'n bestaan te maak in 'n ras, sosiaal en ekonomies ongelyke wêreld.
- Daar is min werkseleenthede en daar is baie rompslomp om selfonderhoudend te wees.
- Mans is opvallend afwesig van hierdie wêreld – hulle werk as goedkoop trekarbeid in stedelike gebiede.
- Vroue moet groot risiko's aangaan om hul mans te sien en 'n skyn van gesinsamehorigheid te probeer behou. Helikopters vlieg bo en staatsveiligheids-polisie ondersoek die gebied.
- Die toneelstuk wys hoe hierdie vroue wonderwerke verrig om die voortbestaan en welstand van hul gesinne tot elke prys te verseker.
- Die toneelstuk dien as 'n herinnering aan wie vroue is en hul vurige vasberadenheid. Hulle tree op, besluit en maak keuses met oortuiging en besluit in die beste belang van ubuntu.

KARAKTERS***Woza Albert!***

- Daar is baie voorbeelde van die karakters se pogings om hul situasie te verander.
- Zuluboy probeer om die polisie af te weer terwyl hy Morena probeer beskerm.
- Morena moedig Percy en Mbongeni aan om hul pasboeke weg te gooi.
- Zuluboy staan op teen Baas Kom toe sy werk bedreig word.
- Zuluboy druk die dramaturge se ontevredenheid met die uitbuiting van werkers uit. Die toneel waarin hy 'n salarisverhoging by Baas Kom vra, illustreer dit toe hy verduidelik hoe hy nie genoeg geld het om vir sy kinders te stuur nie.
- Hy beklemtoon die feit dat van hom en Bobbejaan verwag word om elkeen duisende stene te maak en tog word hulle nie genoeg betaal nie. Sy griewe was die wat baie swart werkers gedurende apartheid ervaar het wat lae lone ontvang het en gedwing is om lang ure te werk. Dit is een van die kwessies wat dramaturge wou opper en teen protes wou aanteken.
- Wanneer hulle wit mans moet speel, dui die verhoogregie duidelik aan dat Percy of Mbongeni snaakse neuse moet opsit. Ons kan kibbel en argumenteer dat 'n hanswors se neus rooi moet wees, maar die punt word gemaak dat die wit man 'n figuur van bespotting is, 'n stommerik wat in 'n hoë posisie van gesag geplaas is. Dit word byvoorbeeld in die toneel gesien waar Morena uit die John Vorster-tronk via die Engel Gabriël ontsnap. Die sersant en sy offisiere word verspot uitgebeeld: ongeorganiseerd, swak en dom.

The Island

- John en Winston is mans wie se politieke verset teen die staat veroorsaak het dat hulle gevonniss word sonder bepaalbare einde en in Robbeneiland se tronk opgesluit word.
- Hulle dra kortbroeke "om soos seuns te lyk wat die bewaarders hulle sou maak". Dit is egter duidelik dat die owerhede wil hê dat hulle baie, baie minder as seuns moet wees, want die gevangenes word met die uiterste wreedheid behandel en kry die tipe take wat bedoel is om hulle van mans tot boewe/diere te verlaag, om die laaste greintjie van hul menslikheid te vernietig.
- Nadat die mans geslaan en gewond terug na hul sel geneem is, word die stom vertoning vervang, eers met rudimentêre geluide, en dan met woorde van woede en pyn. Winston se pyn laat John optree, om te urineer en sy urine as 'n antiseptiese middel te gebruik.

om Winston se gewonde oog te was. Terwyl die twee mans dus optree om mekaar se liggaamlike beserings te verlig, roep Winston uit, "Nyana we Sizwe" ("broer van die land"), wat die krag van broederskap bevestig en die ontembaarheid van die twee mans se menslike gees.

- Winston en John skep hul menslikheid juis uit die bestialiteit wat op hulle afgedwing is. Hul bewaarders peper hulle met houe en wonde; hul menslikheid is bewustelik van hulle weggeneem toe hulle in vangwaens van Port Elizabeth na Kaapstad en Robbeneiland vervoer is ('n reis van 770 kilometer) waarin hulle ingebondel was en aan mekaar geboei soos diere, nie in staat om nie op mekaar te urineer terwyl hulle gereis het nie.
- John en Winston bly triomferend menslik. Hulle is 'n bewys van die onvermoeibare en onvernietigbare aard van die menslike gees – in die somberheid en wreedheid van *The Island*, is daar steeds 'n sweempie van vreugde, die warmte van broederskap, die stille waardigheid van protes en onwrikbare geloof wat van Antigone tot by John en Winston weergalm.
- Hul menslikheid bly egter ongeskonde omdat die twee mans steeds soos mense optree deur dramatiese toneelspel te gebruik as die manier om hul menslikheid te handhaaf. Hulle skep drama, 'n kuns wat 'n bevestiging van hul menslikheid is. En hulle doen dit met die basiese kunsvoorwerpe van hul tronklewe en die basiese hulpbronne van hul verbeelding. Met behulp van 'n paar verroeste spykers en 'n toutjie, skep John Antigone se halssnoer; met 'n kosbare stukkie kryt wat hy weggesteek het, lê hy op die selvloer die plot van die *Antigone*-parodie uit wat hy geskep het.
- Gou word Winston gefolter deur vrae, en hy wonder hoekom hy in die eerste plek die regering teengestaan het en wat die doel van sy hele bestaan is. Hierdie twyfel het 'n suiwerende uitwerking op hom en hy besef dit is sy lot in die lewe. Die finale toneel van *The Island* is die toneelstuk, *Antigone*.
- Winston as Antigone is gevonnissen om in 'n grot toegemessel te word en gelos word om van honger om te kom omdat hy die bevele van die koning uitgedaag het deur vir haar broer 'n rituele of behoorlike begrafnis te gee. Hier tree Winston uit sy rol as Antigone, staan finaal op teen die wit oorheersing. Hy skree, "Gode van Ons Vaders! My Land! My Huis! Tyd wag nie meer nie. Ek gaan nou na my lewende dood omdat ek die dinge geëer het wat eer verdien."
- Die laaste wat ons sien is die beeld van John en Winston weereens saamgeboei, wat hardloop toe die sirenes afgaan. *The Island* gee ons 'n idee van wat mense kan skep wanneer hulle niks het nie en dat op een ander manier goedheid altyd sal opborrel. Terwyl die twee gevangenes voorberei om hul eie, eenvoudige weergawe van die stellig oudste politieke protestoneelstuk in die kanon, *Antigone*, op te voer, sien ons die gees van verset wat besig is om plaas te vind met eggo's na baie plekke vandag waar vryheid van denke en oortuiging ingekort word. Wat hulle rig vir hierdie finale gebaar van weerstand is hul reaksie op die onbeantwoorbare vraag, hul aanvaarding van die afguns en wrewel en verleentheid wat deur die aankondiging van John se invryheidstelling ontketen is.
- In die finale toneel van *The Island*, bied John en Winston *Antigone* aan, maar dit is 'n aanbieding wat aan die een kant deur eers John se en nou Winston se begrip van die Antigone-legende as 'n argetipe van weerstand, en aan die ander kant deur hul begrip van die Sisyphus-legende van futiliteit en vryheid aangevuur is.

You Strike

MAMPOMPO

- Mampompo is die taamlik outydse, waag-niks-konformis. Sy wil nie politieke onaangenaamheid veroorsaak nie, selfs al spruit baie van haar ellende voort uit die apartheidswette wat die daaglikse gang van haar lewe bepaal.
- Sy kom uit 'n landelike gebied en is baie tradisioneel.

- Sy besef skynbaar nie dat sy deur haar baas, mev. Ntlebi en die apartheidsstelsel uitgebuit word nie.
- Sy het stad toe gekom om haar man te soek wat opgehou het om vir haar geld te stuur. Uiteindelik spoor sy hom op waar hy in 'n hostel bly en hy haar oneerbiedig behandel.
- Sy probeer hard om geld te maak om huis toe te stuur na haar familie in die tuisland waar haar ma na haar kinders kyk.
- Die toneelstuk beklemtoon hoe vroue nie net onderbevoorreg in 'n apartheid-samelewing is nie, maar ook met ander stelsels van ongelykheid in wisselwerking moet tree. Die toneelstuk ontbloot sterk die probleme wat hulle moet verduur om 'n armsalige bestaan te maak.
- Sy is onwettig in die township en het nie 'n pas nie.

SDUDLA

- Sy is weerstandig. Sy sien deur die fasade en herken die lae van onderdrukking waarteen sy as 'n swart vrou 'n stryd moet voer.
- Sy is die politieke aktivis wat deurgaans in die toneelstuk probeer om albei Mampompo en Mambhele te verpolitiseer deur dikwels na die vroue se optog te verwys en die weerstand en krag van die vroue wat aan die optog deelgeneem het, te onthou.
- Sy weier om 'n pas te dra in verzet teen die apartheidsregering.
- Dit is in Toneel Vier dat Sdudla uitgebeeld word as nie bang vir die polisie en die oplegging van die pas nie. Sy hou heftig vol dat die pas 'n manier is om vroue te beheer en nou, al is die noodsaaklikheid om 'n pas te dra, opgehef, word vroue steeds deur die polisie geteister om hulle te wys wie in beheer is.
- Sy verwys na hoe die mans nie wil hê die regering moet vir die vroue passe gee nie, nie omdat dit hul bewegings en geleenthede om te werk sal beperk nie, maar omdat die vrou onder beheer van die man is.

MAMBHELE

- Dan is daar stralende en listige Mambhele, wat genot put uit haar verzet, nie net teen die politieke bestel nie, maar die tradisionele wyses wat haar as 'n vrou onderdruk.
- Sy bly in die township en moet haar familie onderhou, aangesien haar man by die werk beseer is en nou werkloos en onbetroubaar is en 'n gewoonte het om haar geld te gebruik om alkohol by die biersale en sjebiens te koop.
- Haar karige inkomste word gebruik om haar familie van vier kinders te onderhou. Sy is godsdienstig en deur die hele toneelstuk verwys sy daarna om Jesus vir geld te vra.
- Sy het 'n pas.

AKTEUR-GEHOOR-VERHOUDING EN ROL VAN DIE GEHOOR**ALGEMEEN:**

- Die gehoor moet ontroer word om 'n verandering in hul samelewing teweeg te bring.
- Hulle moet die probleme wat geopper word die hoof bied.
- Hulle moet bereid wees om te leer uit dit wat hulle in die toneelstuk waarneem.
- Hulle word aangemoedig om baie nou by die toneelstuk betrokke te raak, aangesien daar baie gevalle is waar hulle direk aangespreek word.
- Hulle is dikwels naby aan die akteurs en moet dus bewus gemaak word van die kwessies wat aandag geniet.
- Hulle moet meer by die konsep wat aan hulle aangebied word betrokke raak as by die karakters.
- Getuig van die kwessies wat in die toneelstuk aangebied word.
- Identifiseer die hoop wat in die toneelstuk is.

Relevante voorbeelde moet uit die teks wat bestudeer is, gegee word.

INHOUDRUBRIEK

PUNT	/40	
A+ 90% +	36	Briljant, toon duidelike insig. Gebruik toepaslike akademiese register. Argument of bespreking lei tot 'n gevolgtrekking (nie los/onverwante stellings nie). Regverdig die antwoord met gepaste verwysing na die teks met voorbeelde uit die drama (verbande tussen die dramatiese beginsels word erken). Hou verband met die gegewe argument (antwoord is doelgerig en nie slaafse herhaling nie). Duidelike begrip van die werk. Baie goeie inleiding, uitstekende gevolgtrekking met 'n duidelike uiteensetting van argument/bespreking, sterk skakels en uitstekende parafering.
A 80% +	32	Uitstekend maar nie briljant nie. Gebruik toepaslike akademiese register. Argument/bespreking lei tot 'n gevolgtrekking, maar nie so goed gestruktureer soos 'n A+ nie. Motiveer antwoord met gepaste verwysing na die teks met voorbeelde uit die drama. Bring die antwoord in verband met die gegewe argument/bespreking (argument is doelgerig en nie slaafse herhaling nie). Duidelike begrip van die werk. Gefokusde inleiding en slot. Stewige parafering en 'n poging tot skakels.
B 70% +	28	'n Goeie opstel. Gebruik toepaslike akademiese register. Bring die antwoord in verband met die gegewe argument/bespreking (antwoord is doelgerig en nie slaafseherhaling nie). Ongebalanseerde fokus in die bespreking van die aspekte/elemente van die opstel (sommige aspekte kry meer fokus as ander). Motiveer antwoord met gepaste verwysing na die teks met voorbeelde uit die drama. Verstaan die werk. Goeie inleiding en slot. Stewige parafering en 'n poging tot skakels.
C 60% +	24	'n Gemiddelde opstel. Hou verband met die gegewe argument/bespreking, maar ontwikkel dit nie. Ongebalanseerde fokus tydens die bespreking van die aspekte/elemente van die opstel (sommige aspekte kry meer fokus as ander). Motiveer antwoord met verwysing na die plot. Verstaan die werk. Gemiddelde inleiding en gevolgtrekking wat fokus op die onderwerp/vraag. Voldoende parafering en geen poging tot skakels nie.
D 50% +	20	Hou verband met die gegewe argument/bespreking, maar is gebrekkig en/of ongegrond. Ongebalanseerde fokus in die bespreking van die aspek/elemente van die opstel (sommige aspekte kry meer fokus as ander). Motiveer antwoord met verwysing na die intrige. Redelike goeie kennis van die werk. Deurmekaar inleiding en gevolgtrekking wat vaagweg probeer fokus op die onderwerp/vraag. Voldoende parafering en geen poging tot skakels nie.
E 40% +	16	Verstaan en probeer die onderwerp, maar argumente/bespreking is gebrekkig en/of ongegrond. Gegerrel, veralgemenings en slaafse herhaling van kennis sonder om dit met die vraag in verband te bring. Motiveer antwoord met verwysing na die plot. Geen poging tot 'n gefokusde inleiding nie en die gevolgtrekking herhaal bloot die vraag. Swak parafering. Geen poging tot skakels nie.
F 30% +	12	Fokus slegs op een aspek van die vraag. Bespreking van elemente is baie yl. Uitdrukking swak, min struktuur. Kennis swak. Geen inleiding of gevolgtrekking nie. Swak parafering. Geen poging tot skakels nie.
FF 20% +	8	Swak. Swak begrip van drama en inhoud. Fokus slegs op een aspek van die vraag. Uitdrukking swak, min struktuur.
G 10% +	4	Erger as FF. Min kennis, geen argument nie. Uitdrukking swak, geen struktuur nie. Geen poging om die vraag te beantwoord nie.
H 0% +	0	Antwoord hou nie verband met die vraag nie. Geen poging om die vraag te beantwoord nie.

AFDELING C SUID-AFRIKAANSE TEATER/FILM (Na 1994)**VRAAG 3 (A) SUID-AFRIKAANSE KONTEMPORÊRE TEATER (Na 1994)**

In hierdie vraag kan jy na EEN OF AL die volgende toneelstukke in jou antwoord verwys:

- *Tshepang* deur Lara Foot Newton OF/EN
- *Born Naked* deur ZikkaZimba Productions en Hijinks Theatre OF/EN
- *Little Red Riding Hood and the Big, Bad Metaphors* deur Mike van Graan en die Universiteit van Pretoria se Dramadepartement

- 3.1 Elke antwoord moet op sy eie meriete nagesien word. Nasieners moet 1 punt per geldige aspek toeken. Hieronder is bloot 'n paar idees. Kandidate kan ander gemeenskappe as dié wat hieronder beskryf word, kies. 'n Kandidaat kan volpunte kry vir die beskrywing van 'n gemeenskap in detail, maar kan ook volpunte kry vir die voorsiening van twee beskrywings van die gemeenskap en die motivering van elk.

Tshepang: 'n Brandarm gemeenskap waar daar baie gemeenskapslede is wat sukkel met alkoholverslaving en wat slagoffers van huishoudelike geweld is.

Born Naked: 'n Gemeenskap waar homofobie en transfobie gereeld voorkom. Een waar daar voorvalle van geweld teen transgenderpersone was in die vorm van haatmisdade. 'n Gemeenskap waar 'n begrip van die skoonheid van diversiteit ontbreek.

LRRH: 'n Gemeenskap waar min aandag aan bewaring van natuurlike hulpbronne gegee word, een waar die lede verkwistend is en nie aan toekomstige geslagte dink nie. 'n Gemeenskap wat die omgewing besoedel.

- 3.2 Hanteer elke respons op sy eie meriete. Wat volg is bloot 'n riglyn. Maksimum 6 punte as net een kwessie bespreek word.

Kandidaat identifiseer twee kwessies wat in die teks verken word akkuraat.	2 punte
Kandidaat gee 'n geskikte voorbeeld uit die toneelstuk wat vir elke kwessie wat genoem word, gekies is.	2 punte
Kandidaat identifiseer akkuraat die les wat uit elke voorbeeld geleer kan word.	4 punte

Tshepang: Kindermishandeling – ons hoor van Margaret, die houvrou, wat jong Alfred met die besemstok slaan. Die feit dat Alfred grootword om die persoon te wees wat verantwoordelik is vir baba Tshepang se verkragting, wys vir ons hoe mishandeling op 'n jong ouderdom daartoe kan lei dat die mishandelde die mishandelaar word.

Geslagsgebaseerde geweld – die feit dat Sarah as 'n jong meisie uitgebuit word, leer ons dat seks as 'n kommoditeit verskriklike gevolge vir 'n gemeenskap se welstand inhou.

Alkoholisme – die effek van vaalwyn wat uitgebeeld word wanneer Simon verduidelik dat hy die duiwel gesien het nadat hy net 'n slukkie geneem het, leer ons die gevaar van drink.

Born Naked: Homoseksuele voorstelling – daar is baie voorbeelde hiervan in die karakters van Queen Bling en Blaq Widow. Om aan hierdie karakters en hul identiteite voorgestel te word, leer gehore van diversiteit.

Genderidentiteit – Queen Bling/Thapelo se rooi kappie, romp met die Suid-Afrikaanse vlagmotief en bostuklose bolyf is 'n aangrypende herinnering aan sy identiteit as een van vele slagoffers van homofobiese geweld in Suid-Afrika. Hy/Sy, in die laaste oomblikke van die toneelstuk, is dan die verpersoonliking van die toneelstuk se titel, *Born Naked*, wat 'n herinnering vir die gehoor is dat onder al die kostuums en grimering, ons almal mense is, en die verskil lê net in die manier waarop ons besluit om ons identiteit in te kleur.

Toksiese heteronormatiewe denke – die feit dat as 'n jong kind Sechaba so baie konflik tussen hom en sy pa ervaar het dat hy op die ou end gestuur is om by sy ouma te bly. Dit kan ons leer dat toksiese heteronormatiewe denke die potensiaal het om families te laat verbrekkel.

LRRH: Ontbossing – weens al die ontbossing het Gavin Hood nie meer 'n werk as 'n houtkapper nie. Die groot maatskappye het oorgeneem en is baie meer destruktief as individuele houtkappers. Die les wat geleer kan word, is dat daar nie 'n eindelose voorraad woude is nie en baie gou gaan daardie hulpbronne nie meer bestaan nie.

Woestynvorming – The Wolf vergaan van die honger weens woestynvorming. Ons leer dat as gevolg van woestynvorming hele voedselkettings uitgewis sal word.

Oseaanbesoedeling – The Whale vergaan van die honger en sê dat hy die afgelope maande op plastiek geleeft het en dat dit deel van elke vis se dieet is. Dit leer ons dat die oseane so besoedel is dat dit die mariene lewe affekteer.

3.3 3.3.1 Nasieners moet 1 punt per geldige aspek toeken. Maks 2 punte vir elke term.

Mini-narratiewe: klein, plaaslike, situasionele en tydelike stories, gekoppel; veelvuldige "plots"; nie een sentrale idee/tema nie.

Dekonstruksie: 'n uitdaging vir die poging om enige finale of seker betekenis in 'n teks vas te stel. Die toneelstuk is in taalontleding gevestig en wil die ideologiese vooroordele (gender, ras, ekonomies, politiek, kultureel) uitmekaar haal en so ook tradisionele aannames wat ons geskiedenis besmet en ook filosofiese en godsdienstige "waarhede".

3.3.2 Nasieners moet holisties na antwoorde kyk en krediet gee vir goed gestaafde punte. Maksimum 4 punte as net een konsep bespreek word.

Kandidaat evalueer die effek van mini-narratiewe op die gekose teks akkuraat.	3 punte
Kandidaat evalueer die effek van dekonstruksie op die gekose teks akkuraat.	3 punte

Tshepang: Die struktuur kan beskryf word as Narratiewe Postmodernisme, aangesien dit talle klein narratiewe kombineer eerder as om 'n sentrale plot te hê. As 'n postmoderne toneelstuk bied dit nie 'n oplossing of geslote einde nie. Die einde is oop, wat die gehoor toelaat om hul eie gevolgtrekkings te maak.

As verteller beheer Simon die chronologiese beweging van die drama al is dit nie-lineêr. Daar is bewyse van fragmentasie in die ruimtelik-temporele verskuiwings tussen die hede en die verlede (in die vorm van herinnering), en plekke: die straat, die huis. Dit is 'n vorm van dekonstruksie, aangesien die konvensionele narratiewe vorm uitmekaar gehaal is en dit aan die gehoor oorgelaat word om dit saam te stel op 'n manier wat vir hulle sin maak. Herinneringe en gebeure ontvou, amper soos dié van 'n misdaaddrama, wat vir ons leidrade en agtergrondverhale gee, wat ons aan karakters en hul geskiedenis voorstel. Simon dekonstrueer die konsep van blaam deur sy storievertelling. Dit is baie maklik om oorhaastige gevolgtrekkings te maak en die skuld in 'n enkele rigting te werp, maar deur sy storievertelling kan die gehoor hul vooropgestelde idees van wie die skuld moet kry uitmekaar haal en vanuit 'n aantal verskillende hoeke na die situasie kyk.

Born Naked: Elke toneel het 'n titel wat die storie wat vertel word, bekendstel (bewyse van mini-narratiewe). Hierdie benadering stel die gehoor in staat om in die lewens van die karakters in te kyk en stel die temas van geslagsgebaseerde geweld, homoseksuele verteenwoordiging, geslagsidentiteit, liefde en vriendskap, *othering* ("marginalisering"), uitdagende geslagstweesydigheid, geweld teen die LGBTQIA+-gemeenskap, ras en toksiese heteronormatiewe denke bekend, wat almal uitdagend is en belangrike debat verg. Die mini-narratiewe laat die gehore ook toe om hul geheue te verskuif van die wrede geweld van Thapelo se dood na een waar die fokus op die bydrae is wat hy en ander slagoffers van haatmisdade tot die wêreld om hulle gelever het.

Dekonstruksie kom voor in die gefragmenteerde struktuur van die toneelstuk waar die tonele nie noodwendig lineêr is nie en spring wat tyd en plek betref. Tyd verander van die huidige oomblik in die teater tot om met die karakters op treine te reis, in die huis in en na 'n *fopdos*-kompetisie. Die muur tussen die gehoor en kunstenaars word ook gedekonstrueer en die direkte kontak en interaksie dwing die gehoor om hul eie betekenis te skep en om meer volledig by die kwessies betrokke te raak.

LRRH: Kombinasie van fabels en dierekarakters moedig die gehoor aan om die sedelikheid te vind – aangehelp deur die didaktiese feite, statistieke en verwysings na politiek en die Volhoubare Ontwikkelingsdoelwitte.

Die dekonstruksie van die oorspronklike verhaal van LRRH laat die gehoor toe om die gebroke aard van ons wêreld te sien. Dit dwing ons om ons begrip van die mislukkings van die Volhoubare Ontwikkelingsdoelwitte te bevraagteken en te evalueer. Ons dink aan LRRH as 'n lieflike sprokie, maar in sy gedekonstrueerde vorm word ons gedwing om die haglike werklikheid te sien waarvoor die wêreld tans te staan kom – ver van 'n lieflike storie.

- 3.4 3.4.1 **Nasieners moet antwoorde globaal nasien en krediet gee vir goed gestaafde punte. Kandidate kan meer op een aspek as die ander fokus, in welke geval 'n maksimum van 6 punte aan enige een aspek toegeken kan word. Wat hieronder volg, is bloot 'n riglyn.**

Die kandidaat ontleed die slagofferstatus van die karakter(s) toepaslik met verwysing na die simbole in die uittreksel en toneelstuk.	4 punte
Die kandidaat ontleed die slagofferstatus van die karakter(s) toepaslik met verwysing na die taal in die uittreksel en toneelstuk.	4 punte

Tshepang: Alhoewel Alfred die oortreder van die verkragting van Tshepang is, vertel Simon in die uittreksel die verhaal van 'n oomblik in Alfred se verlede waarin hy 'n slagoffer was. Om erg deur Margaret geslaan te word, het 'n uitwerking op sy fisiese en sielkundige welstand gehad. Die besemstok simboliseer die gebroke bene van jong Alfred en dit ontlok simpatie by die gehoor as die gehoor sien hoe hy aan die ontvangkant van mishandeling is en 'n gebroke individu word – fisies en emosioneel.

Simon gebruik emosionele woorde om die beeld van die aaklige toneel op te teuter. Om Alfred as "doodbang" te beskryf, ontlok simpatie en beklemtoon sy slagoffer-status. Wanneer Simon die aanval beskryf, verwys hy na Margaret as 'n "duiwel" en gebruik sterk beelde soos "gemoker" om die omvang van die geweld wat Alfred ervaar het, te wys. Die beeld van "sy klein lyfie lê stil in 'n poel van pis" is kragdadig en bevestig beslis die idee dat hy in hierdie oomblik 'n slagoffer is.

Born Naked: Alhoewel Blaq Widow aan die einde van die toneelstuk 'n slagoffer van 'n haatmisdaad word, sien ons in die uittreksel hoe Sechaba se selfvertroue groei soos hy deur Queen Bling opdrag gegee word. Dit is 'n bemagtigende oomblik vir hom, en ons sien dit terwyl hy die stewels aantrek. Die stewels word 'n simbool van die fopdoswêreld waaraan hy voorgestel word – 'n wêreld wat hy sal omhels, en wat hom sal omhels.

Sechaba sukkel aanvanklik in hierdie uittreksel, maar die woorde van Queen Bling impliseer dat, ten spyte van die stryd, die leerproses 'n positiewe een is. Queen Bling gebruik woorde soos "magies" om dit te beskryf en wanneer sy sê: "Ek het vir die eerste keer 'n fopdos-ma geword", is daar 'n werklike gevoel van behoort wat vir Sechaba geïmpliceer word.

LRRH: Die Gyselaar in hierdie uittreksel word as beide 'n slagoffer en 'n oortreder uitgebeeld. In die toneel is hy 'n slagoffer van Gran Hood en die Wolf, aangesien hulle hom vasgebind het en hom ondervra. Dit word egter aan die lig gebring dat hy verantwoordelik is vir die platstoot van die bos en daarom ook 'n pleger van vernietiging is. Die Gyselaar simboliseer al die groot maatskappye wat die omgewing benadeel deur hul vernietiging van natuurlike hulpbronne. Ons voel kwaad vir hom, aangesien hy verantwoordelik is vir die omstoot van bome, maar ons voel ook simpatie omdat hy bloot opdragte vir 'n groter maatskappy volg.

Die feit dat Gran Hood sy optrede as destruktief beskryf deur woorde soos "stootskraap" te gebruik, dui hom aan as skadelik, maar dan wanneer sy sê sy hou hom vir 'n losprys kry ons hom jammer. Meer simpatie word ontlok wanneer Red Hood verduidelik dat die maatskappy waarvoor hy werk "bloot iemand anders sal kry om hom te vervang", wat hom waardeloos laat lyk en na net 'n klein rat in 'n groter wiel.

- 3.4.2 Hanteer elke antwoord volgens sy persoonlike meriete. Hierdie vraag is kreatief en vereis persoonlike interpretasie en moet dienooreenkomstig nagesien word. Wat volg is bloot 'n riglyn.

Let wel: Die verdeling van punte wat aan die inhoud toegeken word, moet vloeibaar wees. Die toekenning dien bloot as 'n riglyn.

Kandidaat voer die uittreksel op deur geskikte blokkeuses te maak.	4 punte
Kandidaat beskryf toepaslike gebruik van die rekwisiete.	3 punte
Kandidaat inkorporeer klankeffekte/musiek akkuraat en toepaslik.	3 punte

AFDELING C SUID-AFRIKAANSE TEATER/FILM (Na 1994)**VRAAG 3 (B) SUID-AFRIKAANSE KONTEMPORÊRE FILM (Na 1994)**

In hierdie vraag kan jy na EEN of AL die volgende films in jou antwoord verwys:

- *District 9* onder regie van Neill Blomkamp OF/EN
- *Tsotsi* onder regie van Gavin Hood OF/EN
- *Ellen, The Ellen Pakkies Story* onder regie van Daryne Joshua

3.1 Elke antwoord moet op sy eie meriete hanteer word. Nasieners moet 1 punt per geldige aspek toeken. Hieronder is bloot 'n paar idees. Kandidate kan gemeenskappe kies wat die teenoorgestelde of anders is as dié wat hieronder beskryf word.

District 9: 'n Gemeenskap wat xenofobie toon en 'n geskiedenis van xenofobiese aanvalle het. Een waar rasisme ook diep gewortel is en waar die vrees vir "die ander" sigbaar is. 'n Gemeenskap waar die regering beheer na multinasionale maatskappye uitkontraakteer.

Tsotsi: 'n Armoedige gemeenskap waar baie bende-geweld is en waar die waarde van lewe as onbeduidend beskou word. 'n Gemeenskap wat daagliks misdaad ervaar en waar daar 'n duidelike nalatenskap van apartheid steeds sigbaar is.

Ellen: 'n Minderbevoorregte gemeenskap waar middelmisbruik algemeen voorkom en maatskaplike dienste misluk. 'n Gemeenskap waar die gesinseenheid dikwels weens verslawing uitmekaarval.

3.2 Hanteer elke antwoord op sy meriete. Wat volg is bloot 'n riglyn.

Kandidaat identifiseer akkuraat kwessies wat in die film verken word.	2 punte
Kandidaat gee 'n toepaslike voorbeeld uit die film wat vir elke kwessie gekies is.	2 punte
Kandidaat identifiseer akkuraat die les wat uit elke voorbeeld geleer kan word.	4 punte

District 9: Apartheid/Rassisme – die analogie tussen die mense en die garnale eggo die dae van apartheid; waar diskriminasie en afskuwelike behandeling van mense van kleur in die wette van die land ingebou was. Tekens van ou apartheidsinteraksie is sigbaar in Wikus met betrekking tot sy swart vennoot.

Wikus aanvaar die reg om die enigste beskermende baadjie te dra, terwyl Thomas se vrese vir homself en gevolglik vir sy familie as onbenullig afgemaak word. Thomas spreek Wikus as "baas" aan, wat 'n intertekstuele verwysing na apartheid se tipe aanspreekvorms is. Dit is 'n sterk herinnering aan ons verlede en leer ons van die gevare daarvan om die geskiedenis te herhaal.

Xenofobie in die vorm van spesieïsme – Die verwaarloosde, vervalde stelontwerp waar die karakters van die "garnale" leef, dui op 'n omgewing van verwaarloosing en verval. Daar is geen sweempie groenigheid nie en die hele stel word 'n simbool van hoe die mensdom die "garnale" behandel – dit laat ons die manier waarop ons samelewing buitestaanders behandel, bevraagteken en herevalueer.

Die Staat se afhanklikheid van multinasionale korporasies as 'n vorm van regeringsbefondsde afdwinging – Aangesien MNU die tipe korporasie verteenwoordig wat met regerings saamwerk, beeld die negatiewe uitbeelding van MNU in die film die gevare uit van die uitkontraktering van militêre magte en burokrasieë aan private kontrakteurs.

Tsotsi: Bendegeweld en misdaad – Die moord op 'n man op die trein vroeg in die film is presies die soort misdaad wat tans die Suid-Afrikaanse samelewing terroriseer en sorgvuldig in die film vasgevang en herskep word. Ons leer van die swaarkry van township-lewe.

Die ongelykhede tussen armoedgeteisterde townships in Suid-Afrika en gegoede voorstede – ons sien die desperate maatskaplike toestande in die plakkerskampe waar die benedeelde woon, waarin inwoners van omtrent niks oorleef nie, en daaglik bekommernis is oor genoeg kos vir hul gesinne, die veiligheid van hul kinders, of die altyd teenwoordige gevaar om meegesleur te word deur die geweld rondom hulle.

Die nalatenskap van apartheid – Tsotsi se lewe word as verarm en met min hoop op 'n beter toekoms beskou. Hy word tot 'n lewe van misdaad gedwing en het geen formele opleiding nie. Om hierdie rede is hy verteenwoordigend van baie jong mans en vroue wat in die jare van apartheid geleef het. Weens apartheid wat finaal en formeel afgeskaf is in 1993, het Suid-Afrika uitgesien na 'n voorspoediger toekoms, maar die verwoestende tol van apartheid talm steeds, en Tsotsi se lewe is 'n nuwe produk van die jare van historiese misbruik deur die stelsel van apartheid. As kykers leer ons hoeveel meer werk gedoen moet word voordat ons die nalatenskap van apartheid afskud.

Ellen: Die gesinseenheid – die film onthul die waarheid agter Ellen se genadedood, wat sy sê sy gedoen het, nie net uit haar liefde vir Abie nie (omdat hy besig was om homself dood te maak), maar om haarself te beskerm: in sy tik-aangevuurde woede was Ellen bang dat haar seun haar sou verkrag. Ons leer hoe maklik dit is om iemand te oordeel sonder om werklik die redes agter die feite te ken.

Gemeenskapstrukture – Ellen put al die stelsel se maniere in haar gemeenskap uit om hulp vir haar dwelmverslaafde seun te kry: die polisiestasie, hof, kliniek, rehabilitasiesentrum en landdros. Haar vergeefse poging het daartoe gelei dat sy 'n moord pleeg. Ons leer hoe die samelewing nie daarin geslaag het om persone wat saam met verslaafdes leef, te beskerm of die verslaafdes self voldoende te beskerm nie.

Dwelmverslawing – Abie se voortgesette gebruik van tik wat hom 'n lewe van misdaad en geweld laat lewe. Dit is 'n les oor hoe dwelms steeds gemeenskappe verwoes waar dit die hoofinkomste vir baie gesinne is, en 'n ontvlugting van die harde werklikheid waarin hulle lewe.

3.3 3.3.1 **Nasieners moet 2 punte per geldige aspek toeken. Maksimum van 2 punte vir elke term.**

Mini-narratiewe: klein, plaaslike, situasionele en tydelike stories, gekoppel; veelvuldige "plots"; nie een sentrale idee/tema nie.

Dekonstruksie: 'n uitdaging vir die poging om enige finale of seker betekenis in 'n teks vas te stel. Die film is in taalontleding gevestig, wil die ideologiese vooroordele (gender, ras, ekonomies, polities, kultureel) uitmekaar haal en so ook tradisionele aannames wat ons geskiedenis besmet en ook filosofiese en godsdienstige "waarhede".

3.3.2 **Nasieners moet holisties na antwoorde kyk en krediet gee vir goed gestaafe punte.**

Kandidaat evalueer die effek van mini-narratiewe op die gekose teks akkuraat.	3 punte
Kandidaat evalueer die effek van dekonstruksie op die gekose teks akkuraat.	3 punte

District 9: Mini-narratiewe is sigbaar in die film deur 'n verskeidenheid oogpunt-skote wat tussen karakters beweeg. Ons sien oogpunt-skote vir Wikus, die ruimtewesens, die Nigeriërs. Deur die verskillende narratiewe te volg, sien ons veelvuldige oogpunte en evalueer die situasie effektiewer.

District 9 is ontwerp om apartheidspraktyke van segregasie, uitsluiting en *othering* ("marginalisering") en die geweld wat gebruik is om rassistiese beleide toe te pas, te dekonstrueer en daarmee te spot. Die hantering van die garnale is 'n spieëlbeeld van apartheidsbeleide en -praktyke en vestig die aandag op die parallelle.

Tsotsi: Mini-narratiewe is sigbaar in hoe die struktuur twee verskillende kontekste in Suid-Afrika toon: die armoedige swart kultuur van die townships en waar ons karakters soos Fela en Miriam kry; en in kontras die meer gegoede voorstede waar ons sien hoe die stories van John en Puma ontvou. Die uitwerking op die kyker is dat die uiteenlopendheid beklemtoon word en 'n groter bewustheid geskep is.

Die narratief is nie-lineêr, aangesien daar talle terugflitse is wat met die hede saamsmelt. Tsotsi onthou oomblike van sy kinderjare, in besonder sy sterwende ma, die wreedheid van sy pa wat 'n hond se rug breek en sy huis in die stormwaterpype. Die terugflitse het 'n gefragmenteerde effek en help die kykers om 'n simpatieke begrip van Tsotsi se lewenservarings te hê.

Ellen: Abie se storie word naas Ellen se huidige storie geplaas en die twee narratiewe vind tegelyktydig plaas (mini-narratiewe). Mini-narratiewe is ook sigbaar in hoe dit 'n uiters plaaslike storie van lewe op die Kaapse Vlakte is wat ons dwing om die klas- en rasvooroordele wat bestaan in gemeenskappe wat nie polities as belangrik genoeg beskou word om nasionale aandag te kry nie.

Die konsep van Ma as die moederlike beskermmer in die gesinseenheid word in hierdie film gedekonstrueer. Huishoudelike geweld word gewoonlik met mans geassosieer, maar in hierdie geval is dit Ellen wat die moord pleeg en die idee van Ma uitmekaar haal. Dit toon die wanhoop wat sy as gevolg van haar situasie gevoel het en dwing die gehoor om hul vooroordeel te evalueer van wat iemand motiveer om haar eie seun te vermoor.

- 3.4 3.4.1 **Nasieners moet antwoorde globaal nasien en krediet gee vir goed gestaafde punte. Candidate kan meer op een aspek as die ander fokus, in welke geval 'n maksimum van 6 punte aan enige een aspek toegeken kan word. Wat hieronder volg, is bloot 'n riglyn.**

Die kandidaat ontleed die slagofferstatus van die karakter(s) toepaslik met verwysing na die simbole in die sekwensie.	4 punte
Die kandidaat ontleed die slagofferstatus van die karakter(s) toepaslik met verwysing na die aksie in die sekwensie.	4 punte

District 9: Die ruimtewesens word aanvanklik as 'n bedreiging uitgebeeld, maar wanneer ons hulle in hul kampe sien, is hulle kwesbaar, ondervoed en bly in aaklige omstandighede. Die kyker kan empatie vir hulle voel en dit lyk asof hulle eintlik slagoffers is. Die uithangborde waarop staan "Slegs Mense" is simbolies van die vrees wat mense vir ruimtewesens het en hoe teen die ruimtewesens gediskrimineer word.

Die dreigende aard van die ruimteskip en die donker en onheilspellende gevoel wat dit bring, skep die idee dat die ruimtewesens die vyand is en die mense die slagoffers. Wanneer ons die siek en ondervoede garnale sien wat oor kos baklei, op 'n algemeen onwenslike manier, is dit moontlik dat die kyker sal voel dat dit eintlik die mense is wat die slagoffers is en dat die diskriminerende uithangborde eenvoudig 'n manier is vir mense om hulself teen dreigende gevaar te beskerm.

Tsotsi:

Terwyl Tsotsi as 'n bendelid onthul word, kan mens hom as 'n slagoffer van die noodlot beskou. Die simbool van dobbelsteentjies word aan die begin van die film gewys waar daar 'n nabyskoot van hande is wat die dobbelsteentjies skud om 'n spel van Craps te speel. Die spel word in Tsotsi se hut gespeel en simboliseer dat die lewe 'n spel van noodlot is vir mense wat in die krotbuurte woon. Dit is ook op Tsotsi se lewe van toepassing, wat op sigself 'n dobbelspel is. Alles kan verander in 'n simboliese "gooi van die dobbelsteentjies", aangesien elke ding wat hy doen 'n dobbelspel/waagstuk is waarvan hy nie die uitkoms ken nie. Die hond is nog 'n simbool wat Tsotsi se verlede verteenwoordig. Dit verteenwoordig ook die mank apartheidstelsel waarvoor Suid-Afrika te staan kom. Wanneer Tsotsi uiteindelik 'n bietjie emosie toon en Boston aanval, kom dit as 'n skok vir die gehoor. Dit is interessant om daarop te let wat die "sneller" vir sy gewelddadige uitbarstings is. Hy het sy humeur betuel toe Boston hom aangeval het met vrae oor sy naam, sy pa en ma, maar wanneer Boston eindig met "nie eers 'n hond waarvoor jy gesorg het nie", het hy heeltemal beheer verloor. Weer word 'n raaisel bekend gestel. In hierdie openingstoneel word baie belangrike temas voorgestel deur die herhaling van sekere motiewe.

Tsotsi se karakter is moeiliker om te lees. Ons weet sy naam beteken "boef" of "klein bendelid", wat ons aanvanklik verhoed om hom as 'n slagoffer te sien, maar Boston sê vir ons dit is nie sy regte naam nie. Miskien is ons dan veronderstel om te dink dat daar baie meer aan hom is as wat ons eers sien. Sy uitdrukking stuur vir ons gemengde boodskappe – soms is dit vrees wat empatie ontlok en dikwels lyk sy gesig strak, byna uitdrukkingloos.

Ellen:

Abie word uitgebeeld as beide slagoffer en 'n dwelmverslaafde in die openingstoneel. Die sirenes is simbolies van die gemeenskap waarin hulle bly – verarm en met baie geweld. Wanneer ons Abie in gelukkiger tye sien en die sirenes hoor, sien ons hom as 'n slagoffer van sy omstandighede. Die sirenes simboliseer al sy toekomstige onderonsies met die gereg, aangesien sy verslawing aanleiding gee tot gewelddadige en misdadige gedrag.

Ellen word in die openingstoneel as beide 'n slagoffer en 'n moordenaar uitgebeeld. Die naasmekaarstelling van die twee tydlyne skep doelbewus verskille vir die kyker om te vergelyk en kontrasteer, wat Ellen as die moordenaar aan die een kant kompliseer en dan aan die ander kant 'n sin van nuuskierigheid oor haar, die ontwikkelende plot en haar moeilike situasie skep. 'n Groot deel van die film gaan op hierdie trant aan deur sprongsnitte, waar die kyker uitgenooi word om die liefdevolle verhouding tussen Pakkies en haar seun te beskou en te wonder hoe dit moontlik is dat dit kan versleg tot op 'n punt waar hierdie ma sover kan kom om haar eie seun dood te maak.

3.4.2 Hanteer elke antwoord op sy persoonlike meriete. Wat volg is bloot 'n riglyn. Die besonderhede hieronder is seker nie nodig nie, maar is as 'n verwysing ingesluit.

Let wel: die verdeling van punte wat aan die inhoud toegeken word, moet vloeibaar wees.

Kandidaat ontleed die mise en scène akkuraat.	4 punte
Kandidaat ontleed die kamerawerk effektief.	3 punte
Kandidaat ontleed die redigering effektief.	3 punte

District 9: Die kamerastyl in hierdie afdeling is soos 'n collage van verskillende reportage- (d.w.s. niefiksie) style. Dit begin met die vorm van 'n korporatiewe video. Dit is Wikus se bekendstelling wat hom ook vestig as toegewyd aan sy werk, alhoewel 'n bietjie te onbeholpe om 'n konvensionele held te wees. Die film gebruik 'n klankbrug tussen die openingslys van erkennings en die openingstoneel om die ligging van die skoot vas te stel voordat die kykers iets sien. Ons hoor die geluide van telefone wat lui, voetstappe en baie praterij, tipies van kantoorklanke. Die eerste skoot is 'n medium skoot wat inbeweeg tot 'n nabyskoot van 'n man by sy lessenaar in die kantoor. Die kostuum van die man is 'n moulouse trui wat oor 'n hemp gedra word, 'n tipiese kostuum van 'n karakter wat prakties eerder as modieus is, wat stereotipies 'n sosiaal ongemaklike karakter-argetipe is.

Die betrokke man stel homself aan die kykers voor as Wikus van der Merwe en op 'n titelkaart staan "MNU Alien Affairs". Dit stel die wetenskapfiksie-element van die film vroeg in plek.

Na die bekendstelling van Wikus kry ons 'n uiters lang vestigingskoot van 'n warm land met 'n groot ruimteskip wat bo die stad hang. 'n Vertelling begin deur UKNR-hoofkorrespondent, Grey Bradnam, wat ons vertel dat

"tot almal se verbasing" die skip direk oor Johannesburg in Suid-Afrika geland het. Die musiek wat hierdie skoot vergesel, werk ook om die ligging vas te stel, aangesien die musiek 'n Afrika-gevoel het. Nog 'n uiters lang skoot van die ruimteskip word gewys terwyl die kykers vertel word dat mense na drie maande van geen beweging nie besluit het dit is die beste om hul pad in te sny.

'n Reeks vinnige oogpuntskote wys 'n span mense wat besig is om in die ruimteskip te klim. Die skote neem die vorm aan van liggaamsgemonteerde kameras wat sien wat die mense ook al sien. Nog 'n oogpuntskoot stel die ruimtewesens bekend.

Die styl wissel dan tussen deskundige/ooggetuie 'stukke na kamera', 'gevonde beeldmateriaal' (van die toegang tot die uitheemse skip), nuussnitte, amateurskote van die skip en "vox pops" (openbare meningspeilings) met burgerlikes. Dit dien om die agtergrondverhaal in te vul en die 'alternatiewe geskiedenis' waarin die rolprent afspeel, vas te stel. Die snitte van onderhoude met Wikus se familie en kollegas skeep ook 'raaisels' oor wat hom later gaan tref.

Die mise en scène, gekombineer met skietstyl en dialoog, skeep 'n klomp verskillende emosionele reaksies. Ons begin met die flou korporatiewe stel van Wikus se kantoor en agtergrond van die kundiges wat hul werk vestig (TV-skerm, akademiese boekrak), maar skuif dan na die skouspelagtige (die piering wat bo Johannesburg hang). Van daar af verskuif die 'voorkoms' van die rolprent na die al hoe meer smerig. Die binnekant van die skip is bekend weens ander wetenskapfiksiefilms – veral *Aliens* (1986): donkerde wat deur die strale van menslike fakkels, uitheemse simbole, slym deurboor word – en dit skeep 'n gevoel van bedreiging. Wanneer hulle egter verskyn, is die wesens self nie skrikwekkend nie, maar pateties, siek en kwesbaar. Ons sien hulle dan in die hulpkampe – drywende rook, doringdraad, tydelike tente – en ons emosies skuif van jammerte na walging (beelde van hulle wat kibbel/twis, beesvleis kap, ens.). Hierna volg 'n reeks "Slegs Mense"-uithangborde wat wys hoe die openbare mening teen die 'garnale' verskuif het. Hierdie beelde hou verband met Suid-Afrika se verlede. 'n Aantal kenmerke word gebruik om die film as 'n "skyndokumentêr" te vestig: die MNU-logo in die hoek (wat ook vasstel dat die korporasie hul eie weergawe van gebeure het, anders as Wikus se ervaring later in die film), die "naamreëls" vir die kenners. Al die verskillende filmformate word saamgestel asof dit 'n dokumentêr is wat na die gebeure in die intrige gemaak is en dit slaag daarin om beide die kyker doeltreffend te oriënteer en die gevoel van 'waarheid' te skeep.

Tsotsi:

Die openingstoneel stel ons bekend aan baie van die sentrale karakters en bepaal die maniere waarop hulle op mekaar betrekking het. Die film begin met 'n klomp naby- en uitermatige nabyskote van Boston, Aap en Butcher se hande. Aap en Butcher speel met dobbelsteentjies – ons sien hoe die dobbelsteen in die lug draai en dan val – ons sien ook 'n lang, skerp speek wat in een van die spelers se hande gedraai word. Idees oor kanse, bestiering en noodlot word onmiddellik gekonnoteer. Die dobbelsteentjies land op 'n vyf en 'n vier.

'n Medium skoot wys hoe die dobbelsteenspelers en Boston om 'n tafel in 'n klein kamertjie sit. Die mise en scène hier wys Tsotsi reeds as alleen, apart van die res van die bende. Hy het sy rug na die aksie gedraai terwyl hy by die oop deur na die rooi ondergaande son staar. Butcher beweer hy het met 11 gewen (nie hy of Aap kan optel nie). Boston se intelligensie is dadelik vasgestel – hy is die enigste een in die groep wat kan tel. Hy lig hulle met 'n wrang glimlag in dat vier en vyf nege maak. Dit is egter uiteraard Tsotsi wat die leier is; hulle verlaat almal die hut op sy sein, die ouer bendelede erken hom as hy by hulle verbygaan, en hy besluit oor die slagoffer wat beroof gaan word. Dwarsdeur hierdie reeks sê Tsotsi net twee woorde.

Boston se reaksies op doodmaak word duidelik uitgedruk in die nabyskote wat die skok, pyn en afgryse wat hy voel, aandui.

Wanneer die bende in die stasie inloop, wys 'n hoëhoekskoot hulle verdwerg deur 'n groot plakkaat wat sê "Ons word almal deur MIV of Vigs geraak". Op die voorgrond van die raam, wat die bende op die voetbalpaviljoen wys waar Boston naartoe is, tel boverligting 'n soortgelyke plakkaat op, wat dieselfde boodskap uitstippel en die Lottery adverteer.

Ellen:

Die openingstoneel begin wanneer gesien word hoe Pakkies na haar gekneusde hande in die badkamer kyk minute nadat sy haar seun vermoor het. Dit spring dan terug na 'n vroeër tyd waar ma en seun in liefdevolle gesprek in gelukkiger tye uitgebeeld word, voor Abie se afwaartse spiraal in dwelmverslawing. In hierdie eerste sewe-en-dertig sekondes van die film is die twee tydlyne waarin Pakkies se verhaal afspeel reeds bekendgestel. Op hierdie vroeë stadium in die film is die kyker nog nie bewus daarvan dat die film die parallelle narratiewe vorm in die volgende twee uur sal volg nie. Hierdie tonele verskil in hul gebruik van lig en kleur. In die openingstoneel word Pakkies getoon in 'n badkamer met lae helderheid wat skaduwees in die skoot skep. In die

tweede toneel word sy en haar seun in 'n goed beligte kamer gewys deur naby- en mediumskote waar die kamera jou fokus alleenlik na elke akteur trek deur die wêreld rondom af te sluit, wat 'n byna saamgeperste effek skep wat die liefde teenoor mekaar beklemtoon in hul gesigsuitdrukkinge en stemtoon. Dit skep 'n effek van 'by' die karakter wees.

Na die toneel waar Pakkies en haar seun in gelukkiger tye uitgebeeld word, spring die regisseur terug na die vorige toneel in die eerste tydlyn, waar sy na haarself in die spieël kyk. Haar gesigsuitdrukking wek die indruk dat sy uit haar drome geruk word terwyl sy skynbaar iets besef en omdraai om van die spieël weg te loop. Die kamera onthul haar dan alleen en in 'n perskekleurige japon, in 'n lang gespook om klere uit 'n klerekas te haal en op die bed neer te sit. Die klere – elmbooggesnyde bloes met formele kraag en donkerblou broek – blyk 'n soort uniform te wees. 'n Maroen kapoorjas lê onder.

'n Sprongsnit neem die kyker nou weer terug na die liefdevolle ma en haar seun. Dit lyk of die kamera in 'n posisie is wat van agter die vrou se middellyf loer. Haar silhoeët uit hierdie hoek is donker, maar hierdie lang skoot wys hoe Abie op sy bed sit, oorfone om sy nek met boek en pen in die hand. Plakkate van Michael Jackson aan die muur vertel van sy belangstellings in popkultuur. Sy lewer kommentaar oor die geraas van polisie sirenes buite en onthul dat dit 'n gereelde gebeurtenis in hul woonbuurt is, maar antisipeer ook die langtermyn-narratief. Ons hoor die klank van 'n kitaar se somber note, terwyl die polisie sirenes en blaffende honde in die verte gehoor kan word. Die kamera bly bestendig in die lang skoot van die deur af terwyl sy na hom toe beweeg en hom vra of hy bang is vir die sirenes en 'n drukkie nodig het. Hy gaggel in reaksie en sê dat dit net daardie een keer was dat hy bang was vir die sirenes en dat hy nie 'n drukkie van haar nodig het om veilig te voel nie.

Die nie-lineariteit wat deur sprongsnitte in hierdie openingstonele geskep word, dien om twee kante van Pakkies te illustreer.

Totaal: 120 punte